

Asia: VN/4037/2026

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2026-2031

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta aiheesta.

Saimaannorppakanta on 2000-luvulla yli kaksinkertaistunut ja laji on levinnyt takaisin entisille elinalueilleen Saimaan vesistöllä. Saimaannorppakanta on kasvanut ylittäen sille asetetut tavoitteet. Saimaannorppakanta on saavuttanut 530 yksilön koon vuonna 2025, kun tavoitteena oli 400 yksilöä vuonna 2025. Saimaannorppakannan voidaan todeta myös vakiintuvan nykyisillä elinalueilla.

MTK arvioi eri toimien yhteisvaikutuksen olleen mahdollistamassa saimaannorppakannan kasvun. Erityisesti lakisääteisellä ja sopimuksellisella suojelulla ja kalastusrajoituksilla on ollut oma keskeinen merkitys. Vapaaehtoista suojelua ja sen hyväksyttävyyttä tulee vaalia nyt ja jatkossa saimaannorppakannan suotuisan kasvun edistämiseksi. Korkealla hyväksyttävyyden tasolla on ollut myönteisiä vaikutuksia siihen, kuinka hyvin vapaaehtoisia suojelusopimuksia on voitu solmia vesialueiden omistajien kanssa.

MTK haluaa korostaa sitä, että saimaannorpan kannan kasvu asetettuja tavoitteita selvästi nopeammin on edellyttänyt paikallisten asukkaiden ja vesialueiden omistajia edustavien osakaskuntien kanssa sovittuja vapaaehtoisia kalastusrajoituksia ja muita toimia saimaannorpan suojelemiseksi. Kuten ministeriö hyvin tietää, suojelutavoitteita ei ole saavutettu pakottavilla kalastusta koskevilla kielloilla ja määräyksillä, vaan sopimalla vesialueiden käytöstä niiden omistajien ja haltijoiden kanssa. MTK edellyttää ministeriön edelleen jatkavan ja kehittävän menetykselliseksi osoittautunutta tapaa suojella saimaannorppia sopimuksiin perustuen sekä samalla edistään luonnonarvomarkkinan muodostumista osaksi saimaannorpan suojelua.

Kalastusrajoitukset

Asetusluonnoksessa kiellettäisiin saimaannorpan keskeisillä elinalueilla norpalle kaikkein vaarallisimpien kalanpyydysten ja kalastustapojen käyttö. Esityksen keskeisenä ehdotuksena olisi rajoittaa ympärivuotisesti saimaannorpan keskeisillä elinalueilla sellaisten pyydysten ja kalastustapojen käyttöä, jotka ovat tutkimus- ja seurantatulosten perusteella erityisen haitallisia saimaannorpille. Lisäksi esitetyllä valtioneuvoston asetuksella kiellettäisiin verkkokalastus Saimaalla saimaannorpan poikasten keskeisillä liikkumisalueilla vuosittain 15.4.–30.6. välisenä aikana. Muikkuverkkojen kohdalla edellä mainittu kieltoaika päättyisi 21.6.

Kalastusrajoitukset vastaavat voimassa olevaa asetusta. MTK ei pidä tarpeellisenä kiristää kalastusrajoituksia ajallisesti tai laadullisesti. Nykyiset kalastusrajoitukset ovat osaltaan mahdollistaneet ammatillisen ja vapaa-ajan kalastuksen sekä saimaannorppakannan kasvamisen ja leviämisen. Perustetta perusoikeuksien aikaisempaa laajemmalle syrjäyttämislle ei ole, kun suojelutavoitteet on jo ylitetty. MTK muistuttaa ministeriötä siitä, että mikäli rajoitukset ylittävät suhteessa niistä saatavan hyödyn, heikentyy kaikkien suojelutoimien yleinen hyväksyttävyyys suojelun kannalta keskeisten toimijoiden keskuudessa. MTK kritisoi ministeriötä saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen 2026–2031-raportin (Pohjois-Savon elinkeino, liikenne- ja ympäristökeskuksen hankeraportti 2025) sivuuttamisesta kalastusrajoitusten lievennyksien osalta.

Saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen 2026–2031-raportissa esitettiin ankkurointipakosta luopumista, koska ankkurointi ei varmista verkon norppaturvallisuutta tai kireällä pysymistä. Asetusluonnoksessa ankkurointipakko esitetään säilytettävän. Raportin mukaan ankkurointivelvoitteen poistaminen ei vaaranna saimaannorppakannan kasvamista asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Toimenpiteen suojelullinen hyöty on vähäinen tai olematon, mutta haitta kalastuksen harjoittamiselle merkittävä. MTK:n mielestä pyydyksien ankkurointivelvoitteesta voidaan luopua.

Saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittaminen 2026–2031-raportissa esitetään muikkuverkkojen kieltoajan lyhentämistä noin viikolla, jolloin kieltoaika olisi 15.4.-15.6.. Kieltoajan lyhentäminen mahdollistaisi vapaa-ajankalastajille muikun kalastamisen ennen juhannusta sekä olisi viestinnällisesti selkeä ja helposti muistettava. MTK edellyttää ministeriötä noudattamaan edellä kuvatun raportin ehdotusta saimaannorpan suojelun ja kalastuksen yhteensovittamiseksi ja siten lyhentämään muikkuverkkojen kieltoaikaa.

MTK:n mielestä saimaannorppakannan suotuisa kasvu, kokonaistilanteen parantuminen ja kannan vakiintuminen nykyisissä elinympäristöissä ei edellytä kalastusrajoitusten ulottamista heinäkuulle. Rajoitukset eivät saa ylittää niistä saatavaa hyötyä. Kalastusrajoitusten ulottaminen heinäkuulle tarkoittaisi haitallisia vaikutuksia kaupallisen kalastuksen toimintaedellytyksiin, kotimaisen kalan

saatavuuteen ja osakaskuntien lupamyyntituloihin. MTK edellyttää ministeriötä vaalimaan ja ylläpitämään vapaaehtoisia kalastusrajoitus sopimuksia sopimiseen kannustavin korvausehdoin yhdessä viestinnän ja neuvonnan kanssa kalastusrajoituksien ja niiden laajentamisen sijasta.

MTK edellyttää ministeriötä tarkistamaan ovatko meri- ja sisävesialueiden ammattikalastajat yhdenvertaisessa asemassa erilaisten tuettujen hylje- ja norppavahinkojen ehkäisyssä, sekä tarvittaessa toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi.

MTK toivoo ministeriötä jatkavan tutkimus- ja selvitystyötä kuinka saimaannorpan ja kalastuksen yhteensovittamista voitaisiin edistää entisestään. Yhteensovittamisella on myönteisiä vaikutuksia saimaannorpan suojelun hyväksyttävyydelle.

Kalastusrajoitusalue ja sopimuksellinen suojelu

Nyt asetusluonnoksen kalastusrajoitusalueen kooksi esitetään 3134 km², mikä on kasvanut yli nelinkertaisesti vuoden 2009 verkkokalastuskieltoalueesta. Kalastusrajoitusalueen vesialueiden omistajat ovat oikeutettuja korvauksiin, joista elinvoimakeskus sopii vesialueiden omistajien kanssa. Kalastusrajoitusalue ei siten ole korvauksetonta.

Entinen ELY-keskus (nykyinen elinvoimakeskus) on pyrkinyt sopimaan vesialueiden omistajien kanssa vapaaehtoisesta kalastusrajoitusalueen muodostamiseksi, kun viisivuotisen asetuksen aikana saimaannorppakanta leviää asetuksen kalastusrajoitusalueen ulkopuolelle. MTK:n saaman tiedon mukaan asetuksen kalastusrajoitusalueen ulkopuolella sopimisessa sovelletaan samoja periaatteita kuin asetuksen mukaiseen kalastusrajoitusalueen korvaamiseen. Nämä asetuksen kalastusrajoitusalueen ulkopuoliset vapaaehtoiset sopimukset kohdentuvat vain todettuihin ja havaittuihin norpan pesimispaikkoihin yhdessä 5km suoja-asteen kanssa. ELY-keskus ei ole sopinut ns. potentiaalisten saimaannorppapesimisalueiden suojelusta, vaan vapaaehtoinen suojelu on perustunut vain todellisiin todettuihin pesimispaikkoihin. MTK pitää tätä toimintatapaa saimaannorpan suojelua ja sen hyväksyttävyyttä edistävänä, kun asetuksen aikana kalastusrajoitusalueita voidaan laajentaa vapaaehtoisin sopimuksin asetuksen kalastusrajoitusalueen ulkopuolelle yhteistyössä vesialueiden omistajien kanssa. Vesialueiden omistajat ovat olleet MTK:n tiedon mukaan halukkaita sopimaan vapaaehtoisesta kalastusrajoitusalueen yhdessä korvauksien kanssa.

MTK kiinnittää huomiota pesimispaikkojen 5km suoja-asteeseen, joka määritellään linnuntietä pitkin eikä vesiteitse. Saimaannorppa liikkuu vesitse. MTK edellyttää rauhoitusalueen määrittelyssä suoja-asteen laatimista vesitse suoran linnuntien sijaan ja siten asettamaan rajoitusalueet

oikeasuhtaiseen mittakaavaan saimaannorpan liikkumistavan mukaisesti. Kyse on kalastusrajoitusalueiden oikeasuhtaisuudesta.

MTK:n näkemyksen mukaan vesialueiden omistajien luottamus viranomaiseen sekä vapaaehtoisen suojelun toimintaperiaatteiden hyväksyttävyyks ovat olleet merkittävässä asemassa saimaannorppakannan vahvistumiseen ja leviämiseen. MTK arvioi saimaannorppakannan ja leviämisalueen olevan huomattavasti suppeampi mikäli vapaaehtoinen suojelu ei nauttisi vesialueiden omistajien hyväksyntää. Uusilla pesimäalueilla nopeasti muutoksiin reagoiva vapaaehtoinen sopimusmenettely on edesauttanut kuuttien elossa säilymiseen. MTK kannustaa valtioneuvostoa vaalimaan tätä menestyksellistä vapaaehtoiseen sopimiseen perustuvaa toimintatapaa.

MTK edellyttää, että kalastusrajoitealue muodostuu vain todellisista ja vahvistetuista saimaannorpan esiintymispaikoista perustuen pesintäpaikkoihin ja niiden 5km suoja-alueeseen vesiteitse. Saimaannorppalle potentiaalisia esiintymis- tai lisääntymisalueita ei tule sisällyttää asetuksen kalastusrajoitealueeseen. Siltäosin kuin on välttämätöntä alueen yhtenäisyyden turvaamiseksi kalastusrajoitealueeseen liittää alueita, jotka eivät sisälly pesintäpaikkojen suoja-alueen sisälle, niin MTK pitää hyväksyttävänä kun korvausperiaatteet ovat näillä alueilla samat kuin niillä joilla on varsinainen saimaannorpan pesintäpaikka suoja-alueineen. Perusteeton kieltoalueiden laajentaminen alueille, joilla saimaannorppaa ei edes esiinny, voi heikentää kaikkien suojelutoimien hyväksyttävyyttä lajin suojelun kannalta tärkeimpien toimijoiden eli paikallisten asukkaiden ja osakaskuntien keskuudessa.

Asetuksen perustuslaillisuus

MTK muistuttaa siitä, että perustuslakivaliokunta on lausunnossaan vuonna 2010 todennut kalastusoikeuteen kuuluvan oikeus vesialueen kalakannan taloudelliseen hyväksikäyttöön ja oikeus järjestää vesialueen käyttö ja hoito. Oikeus sisältyy vesialueen omistusoikeuteen, ja se nauttii perustuslain 15 §:n 1 momentissa säädettyä omaisuudensuojaa. Perustuslakivaliokunta on myös edellyttänyt, että kalastusta koskevan perusoikeusrajoituksen tulee olla lailla säädetty, tarkkarajainen ja riittävän täsmällisesti määritelty. Valiokunta on lausunnossaan nimenomaisesti todennut valitun sääntelyjärjestelmän ongelmalliseksi ja vältettäväksi.

MTK edellyttää ministeriötä selvittämään, onko nyt määrättävät vesialueiden käyttöoikeuden rajoitukset tarkoitettu lain mukaan olemaan käytettävissä samoilla alueilla toistuvasti ja yhtäjaksoisesti. Toistuvat määräaikaisten rajoitukset ovat nyt tosiasiallisesti muuttumassa pysyviksi kalastusrajoituksiksi. Sellaisista ei kuitenkaan ole laissa säädetty. Rajoitusten voimassaoloajalla on olennainen merkitys, kun arvioidaan haitan merkittävyyttä ja korvattavuutta.

Korvaukset

MTK muistuttaa Maa- ja metsätalousministeriötä, että Suomen valtio on tunnistanut ja tunnustanut omaisuudensuojan toteutumisessa olleen merkittäviä puutteita ja ongelmia, minkä seurauksena mm. lunastuslain korvausperusteita uudistettiin. Tämä uudistus ei yksin riitä, vaan omaisuudensuojan toteutumista ja vahvistamista on tarve parantaa lainsäädännössä sekä viranomaismenettelyissä. Eduskunnan historiallisen laaja-alainen kannatus omaisuudensuojan vahvistamisesta lunastuslain korvausuudistuksen yhteydessä on perusteltua ilmetä myös kalastusoikeuden käsittelyssä, sillä kalastusoikeus nauttii perustuslaillista omaisuuden suojaa.

Vapaaehtoisten saimaannorpan suojelusopimusten korvaus on ollut vuodesta 1982 vuoteen 2022 1,7 euroa hehtaarilta ilman inflaatiotarkistuksia (Saimaannorppa ja kalastus -työryhmän raportti, MMM 2021:1). Vuonna 2022 suojelusopimusten korvaustasoa korotettiin 2,5 euroon hehtaarilta. Nyt asetusluonnoksessa ei tarkisteta korvaustasoa eikä myöskään esitetä korotuksia. MTK:n mielestä korvaustasoa tulee tarkistaa ja korottaa elinkustannusindeksin mukaisesti. Elinkustannusindeksin mukainen korvauksen tarkistus vuoden 1982 korvaustasoon edellyttäisi vähimmäiskorvauksen korottamista 5,0 euroon /ha/vuosi.

MTK muistuttaa, että kalastuslain 59.1§:n nojalla säädetyn kiellon aiheuttaessa vesialueen omistajalle merkityksellistä haittaa, niin on hänellä oikeus saada valtiolta täysi korvaus. Kalastuslain 61 §:n mukaisesti korvauksista tulee ensisijaisesti sopia elinvoimakeskusten ja vesialueen omistajien välillä. Viimesijaisesti korvaukset määritellään Maanmittauslaitoksen korvaustoimituksessa lunastuslain mukaisessa järjestyksessä. Lunastuslain mukaisesti kohteen- ja haitankorvaukselle tulee määrätä +25%:n korotus. MTK huomauttaa, että lunastuslain mukaisella korotuksella ei voi korvata elinkustannusindeksin mukaista korotusta.

MTK:n tiedon mukaan Suomessa on toteutettu yksi kalastuslain 61.2§:n mukainen korvaustoimitus liittyen silloisen määräaikaisen asetuksen kalastusrajoituksiin saimaannorpan suojelemiseksi. Lunastustoimikunta päätti, että vaadituille korvauksille ei ole asiaoikeudellisia edellytyksiä, koska kalastuslain 59 §:n mukainen asetuksellinen määräaikainen suojelupäätös ei ole aiheuttanut 61.1§:ssä mainittua merkityksellistä haittaa. Tämän yksittäisen korvaustoimituspäätöksen perusteella vesialueiden omistajat ovat käytännössä alistettu samaan korvauksia vain sopimalla niistä asetuksen mukaisista kalastusrajoituksista, mitä MTK pitää ongelmallisena vesialueiden omistajien perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Vesialueiden omistajien saama korvaus asetuksen kalastusrajoituksista perustuu pelkästään valtioneuvoston päättämään määrärahaan sekä viranomaisen sopimustoimintaan, kun kalastuslain 61.2 §:n mukainen vesialueiden omistajien oikeuksia turvaava perälauta ei toimi MTK:n mielestä niin kuin sen pitäisi. Tämä on haaste saimaannorpan suojelun hyväksyttävyydelle, mikä ministeriön tulee tunnistaa.

Rakentamiseen kohdistuvat rajoitukset

Rantarakentamiseen ja vapaa-ajan asunnon käyttötarkoituksen muuttamiseen vakituiseksi asunnoksi on ilmennyt rajoituksia, joita on perusteltu saimaannorpan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen läheisyydellä sekä Saimaannorpan häiriintymisellä. Tilanne on ilmennyt myös siten, että voimassa olevan kaavan rakentamattomia tonttipaikkoja kunta on halunnut siirtää toiseen paikkaan Saimaannorppaan perustuen.

Keinopesät ovat yleistyneet, mutta tällä hetkellä ei ole yleisesti hyväksyttyä tai selkeää lupaprosessia saimaannorpan keinopesien sijoittamiseen. MTK:n käsityksen mukaan Metsähallitus kysyy osakaskunnilta ja maanomistajilta suostumuksia, mutta osakaskuntien ja maanomistajien tietoisuus vaihtelee suostumuksen mahdollisista vaikutuksista esim. rakentamiseen mikäli pesiminen onnistuu.

Mitä ilmeisemmin keinopesiä kolataan ihan yksityisten ihmisten ja tahojen toimesta ilman kenenkään lupaa.

Saimaannorppakannan vahvistumisen ja leviämisen seurauksena kiinteistöjen kehittäminen ranta-alueella heikkenee, mikä heijastuu negatiivisesti saimaannorpan suojelun hyväksyttävyyteen. MTK esittää, että ministeriö laatisi selkeän ohjeistuksen ja yhtenäiset käytännöt siitä, miten saimaannorppa ja sen suojelu tulee huomioida rakentamislain toimintaympäristössä kunnioittaen omaisuudensuojaa.

Ikonen Juho
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry